

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 2016

Styrelse från årsmötet 2016

Ordförande

Marie Andersson (till årsmötet 2017)

1:e vice ordförande

Kerstin Forss (till årsmötet 2017)

2:e vice ordförande

Tom Teljer (till årsmötet 2017)

Skattmästare

Anders Blomqvist (till årsmötet 2017)

Ständig sekreterare

Håkan Liby

Ledamöter

Eva Wikström (till årsmötet 2017)

Karl-Erik Berglin (till årsmötet 2017)

Claes Erlandsson (till årsmötet 2018)

Göran Ulväng (till årsmötet 2018)

Britt-Marie Strand (till årsmötet 2018)

Ann-Mari Hagman (till årsmötet 2018)

Arbetsutskott

Ordföranden, förste vice ordföranden, andre vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren.

Revisorer

Karin Francois, KPMG

Nils G Larsson

Revisorssuppleanter

Mattias Eklöf, KPMG

Staffan Lundqvist

Valberedning

Erik Forss (sammankallande)

Alf Hanslöf

Eva Wrede

Representant i Sveriges Hembygdsförbunds förtroenderåd

Tom Teljer

Ombud till Sveriges Hembygdsförbunds årsstämma 2016

Kerstin Forss

Claes Erlandsson

Tom Teljer

Styrelsen har hållit fem protokollförda sammanträden och arbetsutskottet har sammanträtt vid fyra tillfällen under året.

Styrelsesammanträdet den 8 september ordnades som ett längre arbetsmöte hos Claes Erlandsson, Dalbyudd.

Antalet hembygdsföreningar anslutna till Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund var den 31 december 2016 81 stycken och medlemsantalet 14 958.

Enskilda medlemmar utgjorde den 31 december 2016 (2015 års siffor inom parentes)

Betalande	514	(542)
Ständiga	40	(41)
Hedersledamöter	5	(5)
Medaljörer	25	(26)
Summa	584	(614)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets kapitalplaceringar ombesörjts av skattmästare Anders Blomqvist i samverkan med Pareto Securities AB i Stockholm. Stiftelsen Upplandsmuseet har enligt i stadgarna föreskrivet avtal med Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund svarat för medlemsregistrering, uppbörd av medlemsavgifter till regionala förbundet och Sveriges Hembygdförbund, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning, museiservice till förbundet samt för den löpande ekonomiadministrationen med redovisning,

betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och ledamöter. Den ekonomiska förvaltningen framgår av balans- och resultaträkningen för 2016.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för fem stiftelser som är samförvaltade. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar och årsbokslut för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Ola Ehns minnesfond, Hilda och Algot Blankfelts stipendiefond för uppländsk folkmusik, samt Stiftelsen Constance Anderssons donationsfond.

Constance Anderssons donationsfond och Hilmer Åbergs fond har Upplandsmuseet som destinatar. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar, men också till museets verksamhet. I övrigt, se *Stipendier och bidrag* nedan.

Vinterting

Söndagen den 7 februari samlades ombud för länets hembygdsföreningar traditionsenligt till Vinterting på Eklundshof. Totalt var 27 hembygdsföreningar representerade.

Vintertinget öppnades av förbundets ordförande Marie Andersson. Efter inledande ord övergick hon till högtidlig utdelning av Disa Gilles pris som enligt styrelsens beslut tillföll Sockenstugans vänner i Funbo.

Sekreteraren informerade därefter om övriga bidrag som under hösten utdelats ur stiftelser som Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund förvaltar.

Det ämne som sedan dominerade årets Vinterting var firandet av Hembygdens år 2016, nationellt, regionalt och lokalt. Styrelsens andre vice ordförande Tom Teljer, tillika sammankallande i jubileumskommittén, informerade om planerade jubileumsaktiviteter i det regionala förbundet samt gav föreningarna tips om lokala satsningar med anledning av jubileumsåret.

Sveriges Hembygdsförbunds projektledare för Hembygdens år 2016, Helena Hammarskiöld, presenterade jubileumsprogrammet i sin helhet, bland annat Hembygdens helg på Skansen 27–28 augusti och förväntningarna på de regionala förbundens deltagande.

Vintertinget avrundades med gruppdiskussioner vid kaffeborden kring temat Hembygdens år 2016, regionalt och lokalt.

Disa Gilles pris

Disa Gilles pris, för föredömlig insats inom uppländsk hembygdsvård, tilldelades Sock-

enstugans vänner i Funbo med följande motivering: *I Upplandsmuseets och hembygdsförbundets viktiga arbete med att i projektform, Primus hembygd, testa och anpassa databasen Primus användbarhet för hembygdsföreningar, har Sockenstugans Vänner deltagit som försöksförening. Föreningen har ställt samlingarna till projektets förfogande och satsat tid och arbete för att föra projektet framåt, till gagn för hela förbundets digitala utveckling.*

Årsmötet 2016

Förbundets årsmöte ägde rum lördagen den 16 april i skolbyggnadens aula, Vik. Årets värdföreningar och arrangörer, Balingsta och Hagby hembygdsföreningar, bjöd på ett innehållsrikt program som lockade ovanligt många deltagare.

Arrangemanget inleddes med kaffe och smörgås i Hagby bygdegård. Göran Ulväng berättade och visade bilder under rubriken "Ur Hagby sockens historia" och därefter visades hembygdsmuseet och Hagby kyrka. På vägen mot Vik gavs tillfälle att besöka Focksta kvarn. Vid Vik hade deltagarna möjlighet att välja mellan två programpunkter, visning av Viks slott eller visning av slottsparken.

Efter lunch i skolmatsalen samlades deltagarna i skolbyggnadens aula där Håkan Liby höll ett föredrag om Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds

historia, med anledning av Hembygdsrörelsens jubileumsår 2016. Därefter följde årsmötesförhandlingarna som leddes av Lars-Erik Eriksson. Inte mindre än 119 ombud för 47 föreningar och enskilda medlemmar var närvarande. Årsmötet avslutades med kaffe i matsalen.

Temakväll om Hembygdsförsäkringen

En informationskväll om Hembygdsförsäkringen anordnades i samarbete med Studieförbund Vuxenskolan den 12 maj i SV:s lokaler. Ombud för Hembygdsförsäkringen och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds försäkringsombud Claes Erlandsson medverkade.

Vårutflykt och vårstämma

Vårutflykten den 5 juni lockade drygt 50 deltagare och gick till Fjärdhundrabygden. Temat var den religiösa och ekonomiska bakgrunden till läseriet i Torstuna-Österunda, det som sedan kom att bli erikjansismen. För programmets planering och genomförande svarade Upplandsmuseets forskningschef Iréne Flygare och doktoranden Marja Erikson, för närvarande tjänstledig från sin tjänst på museet.

Det inledande besöksmålet var Vän-

sjöåsen, där deltagarna fick en överblick över bygden och en introduktion till dagens tema. Följande punkt på programmet var Torstuna kyrka och kyrkby. Efter besöket i kyrkan fick deltagarna vandra runt i byn med prästgård, gästgiveri och stora bondgårdar. Det var här motsättningarna mellan bönder och kyrkoherdar började trappas upp och det var i denna bygd profeten Erik Jansson växte upp.

Lunchen intogs på Gyllene brunnen i Brunnby, Frösthult, och i lokalen hölls även Vårstämmen med utdelning av förbundets förtjänstmedaljer. Till ombud för de enskilda medlemmarna valde stämman: Elisabeth Arwidsson, Solveig Brundin Eriksson, Gun-Britt Gunnarsson, Ingalill Andersson, Bengt Jonsell, Anders G Törner samt Lars-Olof Legnerfält, ersättare.

Nästa besöksmål i den dramatiska berättelsen var Karleby tingshus, uppfört under 1700-talet. I tingshuset dömde häradsätten i de processer som uppstod under 1840-talets missväxt och sociala uppror.

Resan gick vidare till Jan Jansgården, Härled, det vill säga Torstuna hembygdsgård. Gården och byn hade också kopplingar erikjanssimens historia. Österunda kyrka med Albertus Pictormålningar och Klockargården slutligen, var centrum för de andliga oroligheterna.

Medaljör

Förbundets förtjänstmedalj 2016 tilldelades Sonia Sahlström och Maj-Lis Lundblad.

Sonia Sahlström är uppländsk folkmusiker och riksspelman. Hennes huvudinstrument är fiol men nyckelharpan finns alltid med i bilden. Den rika, uppländska folkmusiktraditionen är utgångspunkten för hennes musikaliska och konstnärliga gärning och hon förvaltar den unika familjetraditionen efter fadern, nyckelharpans mästare Eric Sahlström. Sonia Sahlströms musikpedagogiska insatser har betytt mycket för spridningen av den uppländska folkmusiken, såväl praktiskt som teoretiskt. Hon är en stor inspiratör, folkbildare och generös förmedlare av det musikaliska kulturarvet. Under åren har Sonia Sahlström erhållit en rad utmärkelser, bland annat Zornmärket i guld "för mästerligt och traditionsrikt spel av låtar från Uppland".

Maj-Lis Lundblad är sedan lång tid tillbaka aktiv medlen i den uppländska hembygdsrörelsen. Hon är för närvarande ordförande i Rasbokils hembygdsförening. Kulturhistoria i allmänhet och hembygds historia i synnerhet, ligger henne särskilt varmt om hjärtat. Hennes gärning som inspiratör, kunskapsspridare och folkbildare är betydande. Maj-Lis Lundblads stora intresse är släktforskning och som ledare för ett stort antal studiecirkelar visar hon delta-garna att släktforskning inte bara är släkt-

historia – den öppnar också dörrar till kulturhistorien där människors liv och arbete står i centrum. Maj-Lis Lundblad delar gärna med sig av sin kunskap om den uppländska kulturhistorien och verkar som ledare och inspiratör på flera olika håll i Uppland.

Höstutflykt

Höstutflykten den 8 oktober arrangerades av jubileumskommittén med Tom Teljer som samordnare och Göran Ulväng som reseledare. Temat för årets höstutflykt var att visa och berätta om hembygdsrörelsen i Uppsala län och ge en samlad bild av föreningarnas verksamheter och plats i lokalsamhället.

Utflykten startade på S:t Eriks torg och under resan till Örsundsbro berättade Göran Ulväng om bakgrunden till och framväxten av hembygdsrörelsen i Sverige och hur den förändrats över tid fram till idag. I Örsundsbro tog Lagunda hembygdsförening emot i handelsmuseet Kappen och informerade om den första kooperativa handelsbodens tillkomst. Vid Kappen visades även en av de nya informationsskyltarna i ett skyltprogram för besöksmål i Örsundaåns dalgång, som tagits fram inom ramen för ett Leaderprojekt. Besöket i Örsundsbro avslutades med kaffe och smörgås i gamla tingshuset, som idag är ett föreningshus där hembygdsföreningen håller till. Resan gick vidare till Vaksala där Vaksala hembygds-

förening tog emot och visade kyrkan samt den gamla tiondeboden, nu ett museum med äldre jordbruksredskap. Hembygdsföreningen informerade också om sin roll i ett expansivt område i Uppsalas utkant och möjligheten att påverka utvecklingen.

Olands hembygds-gille var värd på Gammel Gränome, Alunda, där lunch serverades. Anläggningen har varit i Olands hembygds-gilles ägo sedan 1950-talet och sedan dess har föreningen bedrivit vandrars-hems- verksamhet. Här finns även möjlighet att arrangera kurser och konferenser parallellt med hembygdsföreningens traditionella verksamheter. Efter rundvandring i den anrika byggnaden gick resan vidare till Ullfors bruk i Tierps kommun.

Ullforsgruppen bildades för 20 år sedan då ägaren Korsnäs avyttrade bruket och föreningen fick köpa det gamla värdshuset, Mumblingsgården. Idag är det en renoverad och väl fungerande samlingslokal med plats för utställningar på övre våningen. Ullforsgruppen ansvarar för fortsatt restaurerings- arbete i bruket, anordnar kurser och aktiviteter och har årligen återkommande och välbesökta aktiviteter.

Hembygdens år 2016

Den av styrelsen utsedda jubileumskommittén, Tom Teljer, Ann-Mari Hagman och Eva Wikström, ansvarade för den övergri-

pande planeringen av aktiviteterna under Hembygdens år 2016. Vid Vintertinget i februari medverkade Sveriges Hembygdsförbunds projektledare för jubileet, Helena Hammarskiöld. Tom Teljer informerade om planerade aktiviteter och gav bl.a. förslag till verksamhet i hembygdsföreningarna samt hänvisade till den beskrivning av Hembygdsrörelsens historia som han sammanställt.

Vid årsmötet på Vik i april gjorde Håkan Liby en presentation av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds långa historia. Upplands fornminnesförening bildades redan 1869. Vid en sammanslagning av fornminnesföreningen och hembygdsföreningarna bildades nuvarande förbund 1980.

Hembygdsföreningarnas Dag på Disagården i Gamla Uppsala den 20 augusti engagerade 19 stycken hembygdsföreningar som på olika sätt visade upp sin verksamhet. Besökarna kunde ta del av utställningar, demonstrationer, bokbord, teatertabåer, en vikingatida båt, en veterantraktor, sång och musik och mycket annat. Programledare var Suzanne Axell som koordinerade programpunkterna och intervjuade representanter för förbundet och föreningarna. Hembygdsföreningarnas Dag besöktes av ca 500 personer.

Förbundet svarade för programpunkter i ordenshuset Brofästet på Skansen den 27 augusti i samband med Hembygdens helg.

Medverkande föreningar var Lövsta bygderåd som framförde små tablåer från bruket samt Ullforsgruppen som informerade om ordenshuset som ursprungligen kommer från byn Raklösen i Tierp. Dessutom medverkade Sahlströmarna med uppländsk folkmusik. Ca 300 personer besökte ordenshuset under dagen. Claes Erlandsson var ansvarig för programmets genomförande.

Intresset för den planerade Hembygdsresan den 27 september för specialinbjudna gäster var tyvärr svalt. Resan fick ställas in på grund av för få anmälda deltagare. Jubileumskommittén hade planerat resans program med besök hos fyra hembygdsföreningar som skulle visa exempel på nyänkande och samhällsrelevant verksamhet. Programidén överfördes till förbundets traditionella höstutflykt den 8 oktober med Göran Ulväng som reseledare.

Budkaveln, i form av Sveriges hembygdsförbunds upprop, hade arrangerats på ett symboliskt sätt på en dörr – dörren till hembygdsrörelsens framtid. Besökare på Hembygdsföreningarnas Dag och Skansen/ordenshuset Brofästet, kunde stödja uppöppet med en namnteckning.

Digitaliseringsstöd för hembygdsrörelsen

Den 19 november arrangerades årets sista aktivitet. I samarbete med Studieförbundet

Vuxenskolan bjöd Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund in till en informationsdag om digitaliseringsstöd för hembygdsföreningar som vill bringa ordning i och tillgängliggöra arkivhandlingar, foto- och föremålssamlingar. Tre databaser, Bygdeband, Primus och Sofie, demonstrerades av kunniga representanter för respektive system. En framtidsvision är att hembygdsföreningarnas rika samlingar successivt ska bli digitalt tillgängliga för alla som är intresserade av vårt gemensamma kulturarv. Initiativtagare till informationsdagen och samordnare av programmet var Marie Andersson.

Antalet deltagare var 27 och 16 hembygdsföreningar var representerade vid informationsdagen.

Möten med ombuden för enskilda medlemmar

Två möten med ombuden för de enskilda medlemmarna anordnades under året, den 10 mars respektive 7 november. Syftet var att ge ombuden aktuell information om verksamheten, skapa engagemang och tydliggöra de enskilda medlemmarnas betydelse för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds ekonomi. Kerstin Forss tog initiativ till och ledde mötena som var mycket uppskattade av ombuden.

Uppland i forskningen

I samarbete med Länsforskningsrådet i Uppsala län arrangerades temadagen *Uppland i forskningen* den 13 november på Landsarkivet. Ansvarig för programmet var Göran Ulväng, Marie Ulväng och Solveig Brundin Eriksson.

Stipendier och bidrag

Under 2016 utlyste Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund stipendier och bidrag ur fyra fonder. Styrelsen beslutade att utse stipendiater och bidragsmottagare enligt nedan.

Upplandskretsen för hembygdsvårds fond för främjande av äldre odlingskultur, 45 000 kr:
Danmarks hembygdsförening 45 000 kr.

Stiftelsen Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, 79 000 kr:
Olands hembygdsförening 8 000 kr, Torstuna hembygdsförening 55 000 kr och Valö-Forsmarks hembygdsförening 16 000 kr.

Stiftelsen Ola Ehns minnesfond, 140 000 kr:
Rosemarie Fiebranz 140 000 kr.

Stiftelsen Makarna Blankfelts minnesfond för uppländsk folkmusik, 62 000 kr:
Johan Lång 62 000 kr.

Arbetsutskottet

Arbetsutskottet har, i överensstämmelse med stadgarna, svarat för löpande förvaltning enligt styrelsens bestämmelser. Följaktligen har AU förberett styrelsesammanträden, Vinterting och årsmöte.

Hemsidan

Sekreteraren har ansvarat för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds hemsida.

Publikationer

I slutet av året utgavs årsboken UPPLAND 2016 med landsantikvarie Håkan Liby som redaktör. Årgången innehöll totalt fem artiklar: *Suddiga helgon, brända madonnor och kraftigt retuscherade änglar* av Herman Bengtsson, *Polarforskaren från Skogstibble* av Christer Sundström, *Skuldsatt i Torstuna – syndfri i Bishop Hill* av Iréne Flygare och Marja Erikson, *Ett ödesdigert menageribesök i Uppsala 1903* samt *Midvinterupptåg* av Marlene Hugoson.

Två nummer av medlemsbladet *Meddelanden* har utgivits med Håkan Liby som redaktör.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by utanför Örsundsbro ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Styrelsen beslutade att också säsongen 2016 uppdra åt Lagunda hembygdsförening att svara för tillsyn, öppethållande, bokningar och visningar på Kvekgården. Föreningen arrangerade även ett antal programaktiviteter under sommarsäsongen, bland annat nationaldagsfirande den 6 juni och ett skolprojekt om livet på en bondgård förr i tiden.

Kvekgården hade totalt 340 besökare under verksamhetsåret.

Kvekgården är byggnadsminne enligt kulturminneslagen. Anläggningens status som byggnadsminne kräver hög trovärdighet i utförande samt i val av traditionella material vid fortlöpande åtgärder på byggnaderna.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseet svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli, medlemsregister och redaktion.

För kontakten med hembygdsföreningarna svarar Upplandsmuseets tjänstemän. Antikvarierna har hållit kontakt med föreningarna genom personliga besök, fö-

redrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande, vilket innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar samt pedagogisk verksamhet.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (förbundskansli), redaktionellt arbete, förlagsverksamhet, försäljning samt museiservice till förbundet.

Upplandsmuseet förvaltar och svarar för vård och underhåll av byggnadsminnet Kvekgården som ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

I Upplandsmuseets styrelse representerades förbundet av en ordinarie ledamot, Marie Andersson och en suppleant, Kerstin Forss.

Landsantikvarien är sekreterare och föredragande i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds styrelse och Upplandsmuseets ekonomichef Anders Blomqvist är skattmästare.

<i>Marie Andersson</i>	<i>Håkan Liby</i>
ordförande	sekreterare

Vår revisionsberättelse har avgivits	
Karin Francois	Nils G Larsson